

Araştırma / Original article**DSM-5 Panik Bozukluğu Ölçeği Türkçe Formunun geçerliliği ve güvenilirliği**Kuzeymen BALIKÇI,¹ Ahmet HERDEM,² Ömer AYDEMİR,² DSM-5 Ölçek Çalışma Grubu***ÖZ**

Amaç: Bu çalışmanın amacı, DSM-5 ölçütlerine göre panik bozukluğunun şiddetini ölçmek amacıyla geliştirilen Panik Bozukluğu Ölçeği Türkçe Formunun güvenilirlik ve geçerliliğini çalışmaktır. **Yöntem:** Araştırma Celal Bayar Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Yataklı veya Ayaktan Klinikleri'nde tedavi görmekte olan ve DSM-5 ölçütlerine göre herhangi bir anksiyete bozukluğu tanı ölçütlerini karşılayan hastalar ile yapılmıştır. Anksiyete bozukluğu dışında herhangi bir ruhsal veya bedensel hastalığı olanlar alınmamıştır. Buna göre 50 anksiyete bozukluğu hastası çalışmaya alınmıştır. Tanı dağılımı 14 hastada panik bozukluğu, 10 hastada yaygın anksiyete bozukluğu, dörder hastada agorafobi ve obsesif-kompulsif bozukluk, bir hastada travma sonrası stres bozukluğu ve 18 hastada BTA anksiyete bozukluğu biçimindedir. Herhangi bir ruhsal veya bedensel hastalığı bulunmayan 103 gönüllü sağlıklı kontrol grubunu oluşturmuştur. Panik Bozukluğu Ölçeği dışında en yaygın kullanılan özbeğitme ölçeği olan Spielberger Sürekli Kaygı Ölçeği birlikte geçerlilik için kullanılmıştır. Güvenilirlik analizlerinde içsel tutarlılık katsayısı ve madde-toplam puan korelasyon analizi, geçerlilik analizlerinde açıklayıcı faktör analizi, birlikte geçerlilik için ise Spearman Korelasyon Analizi ile korelasyon analizi yapılmıştır. **Bulgular:** Araştırma grubunun yaş ortalaması 29.0±11.8 yıl ve örneklem grubunun %60.1'i (s=92) kadındır. Grubun %66.0'sı yüksekokul, %19.0'u ilkokul, %15.0'i lise mezunudur. Anksiyete bozukluğu grubunun hastalık süresi 17.1±9.7 yıldır. Panik Bozukluğu Ölçeğinin içsel tutarlılığı 0.96, madde-toplam puan korelasyon katsayıları 0.68-0.88 arasında bulunmuştur. Panik Bozukluğu Ölçeğinin açıklayıcı faktör analizinde örneklem yeterliliği için Kaiser-Meier-Olkin (KMO) katsayısı 0.92, Bartlett katsayısı 1.57 olarak bulunmuştur. Tek faktörlü çözüm elde edilmiştir ve özdeğeri 7.38'dir, varyansın toplam %73.8'ini açıklamaktadır. Ölçek maddelerinin faktör yükleri 0.73-0.91 arasında bulunmuştur. SKÖ ile korelasyon analizinde katsayı r=0.32 olarak hesaplanmıştır. **Sonuç:** Bu bulgularla Panik Bozukluğu Ölçeğinin Türkçe sürümünün güvenilir ve geçerli olduğu gösterilmiştir. (Anadolu Psikiyatri Derg 2017; 18(Ek sayı.2):13-17)

Anahtar sözcükler: DSM-5 Panik Bozukluğu Ölçeği, güvenilirlik, geçerlilik

Reliability and validity of Turkish Form of Panic Disorder Scale**ABSTRACT**

Objective: This study is to demonstrate the reliability and validity of the Turkish form of Panic Disorder Scale developed according to DSM-5 criteria to measure the severity of panic disorder. **Methods:** This study was carried out

¹ Manisa Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hastanesi, Manisa

² Celal Bayar Üniversitesi Tıp Fakültesi, Psikiyatri ABD, Manisa

* DSM-5 Ölçek Çalışma Grubu: Orkun AYDIN,³ Fikret Poyraz ÇÖKMÜŞ,⁴ Didem SÜCÜLLÜOĞLU DİKİCİ,¹ Sığnem ÖZTEKİN,⁵ Fatma AKDENİZ,⁶ Talat SARIKAVAK,⁷ Kadir AŞÇIBAŞI,⁸ Emine Özge ÇÖLDÜR,² Deniz ALÇI,² Ecenur AYDIN AŞIK,² Serra YÜZEREN,² Ertuğrul KÖROĞLU⁹

³ Bolu KHB Abant İzzet Baysal Üniversitesi Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Bolu, ⁴ Nazilli Devlet Hastanesi, Aydın, ⁵ Viranşehir Devlet Hastanesi, Şanlıurfa, ⁶ Bolvadin Halil İbrahim Özsoy Devlet Hastanesi, Afyonkarahisar, ⁷ Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri ABD, İzmir, ⁸ Tepecik Eğitim ve Araştırma Hastanesi, İzmir, ⁹ Bozalan Psikiyatri Enstitüsü, Ankara

Yazışma adresi / Correspondence address:

Uzm. Dr. Kuzeymen BALIKÇI, Manisa Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hastanesi, Şehzadeler, Manisa

E-mail: dr.kuzeymen@gmail.com

Geliş tarihi: 10.10.2016, Kabul tarihi: 05.03.2017, doi: 10.5455/apd.245341

with patients with a diagnosis of any anxiety disorder according to DSM-5 criteria who are under treatment in Celal Bayar University Faculty of Medicine Psychiatry Inpatient or Outpatient Clinics. Patients with any mental or physical disease except for anxiety disorders were excluded. Accordingly, 50 patients with anxiety disorder were included in the study and these were distributed as panic disorder in 14 patients, generalized anxiety disorder in 10 patients, agoraphobia and obsessive-compulsive disorder in four patients, post-traumatic stress disorder in one patient and not otherwise specified anxiety disorder in 18 patients. As the healthy control group 103 volunteers without any mental or physical disease were included. Beside Panic Disorder Scale the most widely used self-rated scale, Spielberger's State-Trait Anxiety Inventory was used for concurrent validity. In reliability analysis internal consistency coefficient and item-total correlation analysis; in validity analyses factor analysis and correlation analysis with the Spearman Correlation Analysis (SCA) was performed for validation. **Results:** The mean age of the study group was 29.0 ± 11.8 years and 60.1% of the sample group ($n=92$) were female. 66.0% of the group were college graduates, 19.0% primary school graduates, 15.0% is also high school graduates. Disease duration of anxiety disorder group was 17.1 ± 9.7 years. The internal consistency coefficient of the Panic Disorder Scale was 0.96 and, item-total correlation coefficients of the Panic Disorder Scale were between 0.68 and 0.88. In the exploratory factor analysis, for sample adequacy Kaiser-Meier-Olkin (KMO) coefficient was calculated as 0.92 and Bartlett coefficient was 1.57. Single-factor solution was obtained and the eigenvalue was 7.38, explaining 73.8% of the total variance. Factor loadings of the items were between 0.73 and 0.91. Coefficient of correlation analysis with SCA was calculated as $r=0.32$. **Conclusion:** These findings have been shown that the Panic Disorder Scale is reliable and valid for Turkish. (Anatolian Journal of Psychiatry 2017; 18(Suppl.2):13-1)

Keywords: Panic Disorder in DSM-5 Scale, reliability, validity

GİRİŞ

Panik anksiyeteye ilişkin ayrıntılı tanımlar yüz yıl kadar önce yayınlanmış olmasına karşın, panik bozukluğu 1980 yılında DSM-III yayınlanıncaya kadar sınıflandırma sistemlerinde ayrı bir bozukluk kategorisi olarak yer almamıştır. DSM-II'de yer alan anksiyete nevrozu, DSM-III'te panik bozukluğu ve yaygın anksiyete bozukluğu olmak üzere iki kategoride ele alınmıştır.

Panik bozukluğu, tıbbi ortamlarda en sık karşılaşılan anksiyete bozukluğudur. Bu bozukluğun en temel özelliği yineleyen, ne zaman başlayacağı önceden kestirilemeyen panik nöbetlerinin görülmesidir. Tabloya bedensel belirtiler ve ölüm korkusu, delirme veya kontrolü kaybetme korkusu gibi bilişsel belirtiler eklenir.¹

Anksiyete bozuklukları grubu, DSM-5 içinde en fazla değişime uğrayan bozukluk kategorisi olarak dikkat çekmektedir.^{2,3} Buna göre travma ile ilişkili bozukluklar ve obsesif-kompulsif bozukluk ayrı kategorilerin altında yer alırken; panik bozukluğu, fobik bozukluklar, sosyal anksiyete bozukluğu ve yaygın anksiyete bozukluğu bu kategoriyi oluşturmaktadır. Ayrılma anksiyetesi bozukluğu da yeni eklenmiştir. Panik bozukluğu kapsamının agorafobiyi de içine alacak şekilde genişletilmesi ve önceden fobik bir bozukluk olarak değerlendirilen birçok durumun yeni ölçütlerle göre panik bozukluğunun içine alınması epidemiyolojik çalışmaların sonuçlarını da etkilemiştir.¹ Yeni biçimleriyle beraber bu bozuklukları değerlendirmek amacıyla yeni değerlendirme araçlarına gereksinim doğmuştur. Bu amaçla tüm anksiyete bozuklukları için yeni ölçekler

oluşturulmuştur.⁴

Halen klinik kullanımda olan Panik Agorofobi Ölçeği (PAÖ), Panik Bozukluğu Şiddeti Ölçeği ve Yaşam Boyu Panik-Agorafobik Spektrum Ölçeği Öz Bildirim Formunun (PASÖ-ÖB) hem karmaşık soru tekniği, hem de soru sayısının fazla olması nedeniyle kullanımlarıyla ilgili sorun yaşanmaktadır. DSM-5 Panik Bozukluğu Şiddeti Ölçeği Amerikan Psikiyatri Birliği (APA) tarafından hazırlanmış 10 maddeli, öz değerlendirme ölçeğidir ve beşli Likert tipi değerlendirme sağlar (0=hiçbir zaman, 4=zamanın tamamında). Katılımcılar ölçeği doldururken son yedi günde panik bozukluğunun özel yaşamlarını ne denli etkilediğini göz önünde bulundurlar. Ölçek maddelerinden elde edilen puanlar panik bozukluğunun şiddetini belirlemektedir. Ölçekten alınabilecek puan 0-40 arasındadır ve yüksek puanlar panik bozukluğunun şiddetli olduğunu göstermektedir. Ölçek daha önce alan çalışmasında kullanılmış ancak yayınlanmamıştır. On maddeden oluşan DSM-5 Panik Bozukluğu Ölçeği bu açıdan uygulama kolaylığı sağlayacaktır.

Bu araştırmada DSM-5 için hazırlanmış Panik Bozukluğu Şiddeti Ölçeğinin güvenilirlik ve geçerliliklerinin yapılması amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Çeviri işlemi

Ölçeğin çeviri işlemi Celal Bayar Üniversitesi Psikiyatri Anabilim Dalı hekimlerinden oluşan bir ekip tarafından yapılmıştır. Bu çeviri kontrol edilip üzerinde anlaşılacak bir metin haline geldik-

geldikten sonra, ölçek sorularının anlaşılabilirliği sınanmıştır. Ardından başka bir psikiyatri hekimi tarafından yeniden İngilizceye çevrilmiştir. Bu çeviri özgün ölçeği geliştiren yazarlar tarafından kontrol edilmiştir. Gerekli onay alındıktan sonra ölçek metni oluşturulmuştur.

Örneklem grubu

Araştırmanın örneklem grubunu Celal Bayar Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Yataklı veya Ayaktan Kliniklerinde tedavi görmekte olan hastalar oluşturmuştur. Araştırmaya alınma ölçütlerinde 18-65 yaşları arasında olma, ölçek doldurabilecek ve araştırma yönergesini yerine getirebilecek zihinsel kapasiteye sahip olma ve DSM-5 ölçütlerine göre herhangi bir anksiyete bozukluğu tanı ölçütlerini karşılama vardır. Araştırmadan dışlama ölçütleri arasında ise, DSM-5 ölçütlerine göre herhangi bir anksiyete bozukluğu tanı ölçütleri dışında alkol-madde kullanım bozuklukları da dahil herhangi bir ruhsal bozukluk tanı ölçütlerini karşılamak, sürekli tedavi gerektiren bir fiziksel veya nörolojik hastalığı bulunmak vardır. Araştırmaya alınan anksiyete bozuklukları arasında ayrılma anksiyetesi bozukluğu, panik bozukluğu, özgül fobi, sosyal anksiyete bozukluğu, agorafobi, yaygın anksiyete bozukluğu vardır. Araştırmaya alınma ölçütlerini karşılayan 50 hasta çalışmaya alınmıştır. Kontrol grubu olarak 103 gönüllü çalışmaya alınmıştır.

Araştırmanın etik kurul onayı Celal Bayar Üniversitesi Tıp Fakültesi Klinik Araştırmalar Değerlendirme Komitesi tarafından 03/12/2014 tarih ve 20478486-391 nolu kararla verilmiştir.

Değerlendirme araçları

DSM-5 Panik Bozukluğu Şiddeti Ölçeğinin yanı sıra, en yaygın kullanılan öz bildirim ölçeği olan Spielberger Sürekli Kaygı Ölçeği (SKÖ) kullanılmıştır. Sürekli Kaygı Ölçeği 20 maddeli bir öz bildirim ölçeğidir ve dörtlü Likert tipi ölçüm sağlar. Anksiyetenin bilişsel, duyuşsal, bedensel ve davranışsal belirtilerini içerir. Türkçe için güvenilirlik ve geçerlilik çalışması yapılmıştır.⁵

İstatistiksel değerlendirme

İstatistiksel değerlendirmede öncelikle araştırma grupları arasında sosyodemografik ve klinik özellikler açısından fark olmadığını göstermek amacıyla sayısal değişkenlere varyans analizi testi (ANOVA), kategorik değişkenlere ise ki-kare testi uygulanmıştır.

Güvenilirlik analizlerinde ölçeklerin hem toplamının, hem de alt boyutlarının Cronbach alfa iç

tutarlılık analizleri yapılmıştır. Ayrıca madde-toplam puan ve alt boyut-toplam puan korelasyon katsayıları ile ölçeğin güvenilirliği ortaya konmuştur.

Ölçeklerin yapı geçerliliği için açıklayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Açıklayıcı faktör analizi ana bileşenler yöntemine göre varimax rotasyonu uygulanarak yapılmış ve özdeğeri (eigenvalue) 1 ve üzerinde olan faktörler değerlendirilmeye alınmıştır. Faktör yapıları içinde faktör yükleri 0.4 ve üzerinde olan maddeler değerlendirmeye alınmıştır. Birlikte geçerlilik açısından tüm araştırma ölçekleri ile Spielberger Sürekli Kaygı Ölçeği arasında korelasyona bakılmıştır. Ölçeğin ayırt edici geçerliliğini saptamak açısından panik bozukluğu grubuyla kontrol grubu arasında ROC (Receiver Operating Characteristics) analizi yapılmıştır.

BULGULAR

Araştırma için 155 gönüllüye ulaşılmış ve kabul edip tüm formları eksiksiz olan 153 bireyle araştırma tamamlanmıştır. Araştırmayı tamamlayan gönüllü grubunun 103'ü sağlıklı, 50'si hasta grubunu oluşturmuştur.

Sosyodemografik özellikler

Araştırmaya katılan gönüllülerin sosyodemografik ve klinik özellikleri Tablo 1'de verilmiştir.

Araştırma grubunun yaş ortalaması 29.0±11.8 yıl, örneklem grubunun %60.1'i (s=92) kadındır. Grubun %66.0'sı yüksekokul, %19.0'u ilkokul, %15.0'i lise mezunudur. Anksiyete bozukluğu grubunun hastalık süresi 17.1±9.7 yıldır.

Gruplar arasında yaş (t=13.68, p<0.001), bedensel hastalık (t=4.63, p<0.001), psikiyatrik özgeçmiş (t=6.29, p<0.001), antidepresan kullanımı (t=18.68, p<0.001), antipsikotik kullanımı (t=2.75, p=0.007), benzodiyazepin kullanımı (t=4.72, p<0.001) açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır.

Güvenilirlik çözümlenmeleri

Panik Bozukluğu Ölçeğinin içsel tutarlılığı 0.96, madde-toplam puan korelasyon katsayıları 0.68-0.88 (p<0.001) arasında bulunmuştur (Tablo 2).

Geçerlilik çözümlenmeleri

Hasta ve sağlıklı kontrol grubu karşılaştırıldığında, hasta grubunda ölçeğin toplam puanı 13.96±11.15, kontrol grubunda 1.93±4.04 olarak bulunmuştur (t=-9.73, p<0.001). ROC analizinde eğrinin altında kalan alan 0.84 olarak elde edil-

16 DSM-5 Panik Bozukluğu Ölçeği Türkçe Formunun geçerliliği ve güvenilirliği

Tablo 1. Araştırma gruplarının sosyodemografik özellikleri

	Sağlıklı (s=103)		Anksiyete bozukluğu (s=50)	
	Sayı	%	Sayı	%
Yaş (yıl)	22.9±4.15		41.6±12.5	
Cinsiyet				
Erkek	39	37.9	22	44
Kadın	64	62.1	28	56
Psikiyatrik özgeçmiş				
Var	12	11.7	27	54
Yok	91	88.3	23	46
Psikiyatrik soygeçmiş				
Var	18	17.5	11	22
Yok	85	82.5	39	78
Bedensel hastalık				
Var	8	7.8	18	36
Yok	95	92.2	32	64
Hastalık süresi (yıl)			17.1±9.7	

Tablo 2. Madde-toplam puan korelasyon katsayıları, Cronbach alfa değeri ve faktör yükleri

	Korelasyon katsayıları	Cronbach alfa değeri	Maddelerin faktör yükleri
Panik 1	0.836	0.955	0.872
Panik 2	0.851	0.954	0.886
Panik 3	0.889	0.953	0.915
Panik 4	0.860	0.954	0.890
Panik 5	0.796	0.956	0.834
Panik 6	0.764	0.958	0.808
Panik 7	0.869	0.953	0.896
Panik 8	0.856	0.954	0.886
Panik 9	0.814	0.956	0.855
Panik 10	0.685	0.960	0.735

miştir. Panik Bozukluğu Ölçeğinin açıklayıcı faktör analizinde örneklem yeterliliği için KMO katsayısı 0.92, Bartlett katsayısı 1.57 ($p<0.001$) olarak bulunmuştur. Tek faktörlü çözüm elde edilmiştir ve özdeğeri 7.38'dir, varyansın toplam %73.8'ini açıklamaktadır. Ölçek maddelerinin faktör yükleri 0.73-0.91 arasında bulunmuştur (Tablo2). SKÖ ile korelasyon analizinde katsayı $r=0.32$ ($p<0.001$) olarak hesaplanmıştır.

TARTIŞMA

Bu çalışma DSM-5 ölçütlerine göre panik bozukluğunun şiddetini ölçmek amacıyla geliştirilen Panik Bozukluğu Ölçeği Türkçe Formunun güvenilirlik ve geçerliliğini göstermektedir. Ölçek kısa, pratik uygulama olanağı ile gündelik kullanım için uygun görülmüştür.

Bu ölçeğin önceki çalışmaları yapılmadığı için,

Anatolian Journal of Psychiatry 2017; 18(Supl.2):13-17

Türkçe için araştırılmış diğer panik bozukluğu ölçekleri incelenmiştir. DSM-IV ölçütlerine göre geliştirilen Yaşam Boyu Panik-Agorafobik Spektrum Ölçeği Öz Bildirim Formunun (PASÖ-ÖB) Türkçe sürümünün geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasında Cronbach alfa değeri 0.82, madde-toplam korelasyon katsayıları 0.57-0.86 arasında saptanmıştır.⁶ Bizim çalışmamızda Panik Bozukluğu Ölçeğinin içsel tutarlılığı 0.96, madde-toplam puan korelasyon katsayıları 0.68-0.88 ($p<0.001$) arasında bulunmuştur. Bu yüksek bir korelasyon olup, çok iyi bir iç tutarlılık göstergesi olarak kabul edilebilir; her maddenin kendi içinde ve ölçek bütünü içinde uyumlu ve birbirlerini tamamlar nitelikte olduğunu göstermektedir. Tüm bu bulgular dikkate alındığında ölçeğin güvenilir olduğu görülmüştür.

Panik Bozukluğu Ölçeğinin açıklayıcı faktör analizinde tek faktörlü yapı elde edilmiştir. Panik

bozukluğu için kullanılan ölçeklerin çeşitli boyutlardan oluşabildiği göz önünde bulundurulduğunda,⁶ tek faktörlü yapı kısa ve yalın değerlendirmeye işaret etmektedir. Böylece klinisyenin panik bozukluğunun şiddeti hakkında net ve karıştırmacı etkenlerden arınmış veriler elde etmesine yardımcı olacaktır. Bu ölçeğin kullanılmasının klinisyenin panik bozukluğunun şiddetini izlemesini kolaylaştıracağı söylenebilir.

SKÖ ile korelasyon analizinde orta düzeyde korelasyon elde edilmiştir. SKÖ'nün anksiyeteyi yordama gücüne sahip olmasına karşın, doğrudan panik bozukluğuna yönelik bir ölçek olmaması nedeniyle bu korelasyon kabul edilebilir olarak değerlendirilmiştir.

Hasta ve sağlıklı kontrol gruplarının toplam puanları arasında anlamlı fark olduğu görülmüştür ($t=-9.73$, $p<0.001$). ROC analizinde eğrinin altında kalan alan 0.84 olarak elde edilmiştir, ölçek %84 olasılıkla panik bozukluğu ve sağlıklı kontrol grubunu yeterli biçimde ayırmaktadır. Bu sonuçlar ölçeğin panik bozukluğu şiddetini değerlendirme açısından geçerli bir ölçek olduğunu göstermektedir.

Araştırmanın sınırlılıkları ve üstünlüğü

Bu araştırmanın birinci sınırlılığı, belirtili dönemdeki hastalardan oluşan örneklem grubunun sayısının görece düşük olmasıdır. Araştırmanın bir diğer sınırlılığı, kontrol grubunda tanı için yapılandırılmış bir klinik görüşme kullanılmamasıdır. Kontrol grubunun ölçeklerini uygula-

yanlar psikiyatri uzmanı olsa bile, bu grubun ne kadar sağlıklı bir kontrol grubu olduğu şüphesini doğurmaktadır. Ayrıca hasta grubuyla kontrol grubu arasında yaş ve eğitim yönünden farklılık bulunması, ölçek maddeleri açısından karşılaştırmalı çözümlemede elde edilen farklılıkları değerlendirirken dikkate alınmalıdır. Yöntem olarak, çalışmanın sadece panik bozukluğu hastalarıyla yürütülmesi sonrasında elde edilen faktör analizi bulgularıyla ve ölçme gücünün diğer anksiyete bozukluklarından farklılaşmasına uygun değildir. Panik bozukluğunun yapı geçerliliğine göre daha yüksek sayıda panik bozukluğu hastasıyla yapılacak yeni çalışmalara gerek vardır. Kontrol grubunun 'sağlıklı bireyler' yerine diğer anksiyete bozukluğu olanlardan oluşan ve özellikle 'eski ölçeklerle' birlikte düzenlenerek gereksinmeyi karşıladığı gösterilecek yeni çalışmalar yapılması uygun olur. Araştırmanın üstünlüğü, araştırmanın amaçları doğrultusunda tüm istatistiksel çözümlenelerin eldeki örneklem grubuyla eksiksiz yapılabilmesi ve örneklem grubunun hastaları temsil etmesidir, böylece ölçeğin klinik kullanılabilirliği ortaya konmaktadır. Klinik grubunda anksiyete bozukluğunun çeşitli dönemlerinden hastaların alınmış olması, ölçeğin hedefine daha iyi uymaktadır.

SONUÇ

Bu bulgularla Panik Bozukluğu Ölçeği Türkçe Formunun güvenilir ve geçerli biçimde kullanılabileceği gösterilmiştir.

Yazarların katkıları: K.B.: Veri toplama, veri tabanı oluşturma, makale yazımı; A.H.: Veri toplama, veri tabanı oluşturma, makale yazımı; Ö.A.: Araştırma protokolü hazırlama, istatistiksel çözümleme, makale yazımı; DSM-5 Ölçek Çalışma Grubu: Veri toplama.

KAYNAKLAR

1. Tükel R. Panik bozukluğu. *Klinik Psikiyatri Dergisi* 2002; 5:5-15.
2. Amerikan Psikiyatri Birliği. *Mental Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı. Beşinci baskı, E Köroğlu (Çev. Ed.), Ankara: Hekimler Yayın Birliği, 2013.*
3. Phillips KA, Friedman MJ, Stein DJ, Craske M. *Special DSM-5 issues on anxiety, obsessive-compulsive spectrum, posttraumatic, and dissociative disorders. Depres Anxiety* 2010; 27:91-92.
4. <http://www.psychiatry.org/practice/dsm/dsm5/>
5. Öner N, Le Compte A, Süreksiz Durumluk/Sürekli Kaygı Envanteri El Kitabı. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, 1982.
6. Onur E, Alkın T, Monkul ES, Fidaner H. Yaşam Boyu Panik-Agorafobik Spektrum Ölçeği Öz Bildirim Formunun (PASÖ-ÖB) Türkçe Versiyonu Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışması. *Yeni Sempozyum Dergisi* 2006; 44(2):81-91.